

بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در صنعت پسماند ایران

فاطمه نامجو^۱، دکتر جواد محرابی^۲، دکتر پرویز ساکتی^۳

تاریخ وصول: ۱۴۰۱/۵/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۸/۲۰

چکیده:

استفاده درست از فرصت‌های کارآفرینی با بهره‌گیری از شیوه فرهنگ‌سازی به شکل قابل توجهی منجر به افزایش ثروت و بهبود اقتصاد ملی کشورها می‌گردد. بنابراین، هدف پژوهش حاضر، چگونگی بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در صنعت پسماند ایران است. روش پژوهش حاضر کیفی و از نظر هدف کاربردی بود. جامعه آماری پژوهش شامل برخی از نخبگان حوزه کارآفرینی بودند که بر اساس قاعده اشباع نظری با تعداد ۱۲ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند مصاحبه شد. ابزار پژوهش نیز مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار MAXQDA 2020 استفاده شد. نتایج نشان داد «کشف فرصت‌ها، خلق فرصت‌ها و تخصیص فرصت‌ها، فرهنگ‌سازی و آموزش» مؤلفه‌های اصلی و مؤثر بر بهره‌برداری از فرصت کارآفرینی در صنعت پسماند هستند. بر اساس نتایج می‌توان نتیجه گرفت برای بهره‌جستن از کارآفرینی در صنعت پسماند توجه به مقولات اساسی فرهنگ‌سازی و آموزش به‌عنوان رکن اصلی استفاده از کارآفرینی هستند که برنامه‌ریزان و متولیان امر باید به این مقولات توجه لازم داشته باشند.

مفاهیم کلیدی: فرصت کارآفرینی، صنعت پسماند، فرهنگ‌سازی، بهره‌وری

^۱ دانشجوی دکتری کارآفرینی بین‌الملل، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران
fatemeh9552@yahoo.com

^۲ دانشیار گروه مدیریت دولتی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران (نویسنده مسئول)
mehrabijavad@yahoo.com

^۳ استادیار گروه مدیریت، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران
ppparviz@outlook.com

مقدمه و بیان مسأله

در جهان مصرف‌گرایی انبوه امروزی که در آن به‌طور متوسط یک فرد روزانه ۲.۲ کیلوگرم زباله دور می‌اندازد، زباله‌ها به معضل بزرگی تبدیل شده‌اند. علاوه بر آلودگی تولید شده هنگام از بین بردن آن‌ها، شهرهای بزرگ دیگر جایی برای ساخت محل‌های دفن زباله و امکانات سوزاندنشان ندارند. امروزه رشد جمعیت، توسعه شهرنشینی، ظهور فناوری‌های جدید و تغییرات حاصل‌شده در عادات و الگوهای مصرف از یک‌سو و محدودیت در استفاده از منابع طبیعی از سوی دیگر علاوه بر به وجود آوردن انواع مشکلات پیچیده در کیفیت زندگی انسان، بروز انواع ناسازگاری‌های اجتماعی، اقتصادی و نهایتاً محیط‌زیستی را به دنبال داشته است. مدیریت مواد زائد در سال‌های اخیر همواره جزء یکی از مهم‌ترین مسائل محیط‌زیستی بوده است (Rokhshani Nesab & Safari, 2015).

افزایش روزافزون جمعیت شهری و توسعه منطقه‌های شهری، افزایش مصرف مواد دارای پسماند تجزیه‌ناپذیر و بسیاری از دورریزهای دیگر زندگی ماشینی و مدرن سبب توجه بیشتر مدیران شهری به پسماندها شده است (Khosravi & Ashjai, 2015). در حالی‌که راه‌های زیادی برای دستیابی به رشد و افزایش بهره‌وری وجود دارد اما استفاده از فرصت‌های کارآفرینی با بهره‌گیری از فناوری‌های جدید و ایجاد بازارهای جدید به شکل قابل توجهی منجر به افزایش ثروت و بهبود اقتصاد ملی کشورها می‌گردد (Daniela-Engelena, 2019)؛ در این زمینه نگاه کارآفرینانه و شناسایی فرصت‌های کارآفرینی می‌تواند به خلق ارزش از این فرایند بیانجامد (Sakhdari, 2016). استفاده از فرصت‌های کارآفرینانه در حوزه پسماند می‌تواند عامل مؤثری در بهره‌وری و کسب مزیت اقتصادی برای کشورها محسوب شود.

واقعیت این است که سازمان‌ها به‌طور معمول با انواع بازارهای رقابتی مواجه می‌شوند و این باعث می‌شود تا آن‌ها در میزان اکتشاف و به‌کارگیری فرصت‌ها متفاوت باشند. شناسایی و ارزیابی فرصت‌ها برای معرفی کالاها و خدمات جدید به یک یا چند بازار؛ بخش ضروری فرایند کارآفرینی محسوب می‌شود و در دهه اخیر بسیار به این موضوع توجه شده است سطح تولید زباله به‌طور قابل توجهی به توسعه اقتصادی وابسته است (Minelgaite & Liobikienė, 2019). افزایش روزافزون جمعیت، شهرنشینی، افزایش تقاضا و پیشرفت تکنولوژی در جهان باعث تولید پسماندهای متفاوتی در مقادیر بسیار زیادی گردیده است که در بخش‌های مختلف فعالیت‌های انسانی تولید می‌شود. (Yeganebadi & et. al., 2016).

بر اساس مطالعات انجام شده، دو فاکتور جمعیت و شاخص تورم بر تولید پسماند اثر معنی‌داری داشته‌اند و بنابراین انتظار می‌رود تولید پسماند در آینده روند افزایشی داشته باشد. بزرگ‌ترین بخش پسماندهایی که در یک اجتماع تولید می‌شود پسماندهای خانگی است (Baghani & et. al, 2016). در مسئله مدیریت پسماندهای شهری، ارزیابی دو مؤلفه آگاهی و نگرش در میان تولیدکنندگان پسماند شهری، می‌تواند مدیریت پسماند را در بهبود مستمر برنامه‌های خویش یاری نماید (Babaei & et. al, 2015). بخشی از مشکلات مدیریت پسماند در ایران از سوی عوامل اجرایی مدیریت پسماند یعنی شهرداری‌هاست (Yeganebadi & et. al., 2016). مدیریت پسماند مدیریت اعمال شده بر پسماندهای تولیدی با فعالیتهای انسان است و هدف آن متوقف ساختن یا کاهش اثرهای سوء آن‌ها بر سلامت انسان‌هاست. رویکرد نوین در مدیریت پسماند توجه به فرصت‌های کارآفرینانه و خلق ارزش از پسماند است (Mirtrabi & et. al, 2012).

کارآفرینی که به‌عنوان ایجاد فعالیتهای اقتصادی - اجتماعی جدید موفق و مؤثر تعریف می‌گردد (Davidsson, 2016) در این حوزه نیز می‌تواند ارزش‌آفرین باشد (Sharifzadeh & et. al, 2018). از طرفی کاستی‌ها و شکاف‌های موجود می‌تواند موجب دستیابی به فرصت‌های جدید بازار شود که همراهی با فن‌آوری‌های جدید موجب بهبود این فرایند می‌گردد (Daniela & et. al, 2019). نظریه‌های نوین کارآفرینی پیشنهاد می‌نمایند که کارآفرینی پیوند فرصت (به‌عنوان مجموعه شرایطی که رفتار کارآفرینانه را مطلوب و امکان‌پذیر می‌کند) و عامل (به‌عنوان فرد یا شرکتی که رفتار کارآفرینانه را انجام می‌دهد) است (Venkataraman & Shan, 2000). محیط و مجموعه شرایطی که به کارآفرین کمک می‌کند که ایده خود برای بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی تحقق بخشد، حائز اهمیت است (Sobel, 2008). مهم‌ترین عامل در کارآفرینی شناسایی و خلق فرصت‌های کارآفرینانه است. فرصت، ایده را مطلوب و امکان‌پذیر می‌کند (Shane & Venkataraman, 2000).

تلاش‌ها برای کاهش ضایعات به‌طور قابل‌توجهی بر رفتار بازیافت تأثیر می‌گذارد در حالی‌که نگرش به بهره‌وری منابع، همه رفتارهای مدیریت زباله را تعیین می‌کند (Minelgaite & Liobikiene, 2019). لازم به ذکر است کشورهای پیشرفته از جمله کشورهای اروپایی چندین دهه است که با استفاده بهینه از مواد زائد و پسماند از رشد و رفاه نسبتاً خوبی برخوردار گشته‌اند (Ferramosca, 2019). باید در نظر داشت؛ مدیریت پسماند بخش جدایی‌ناپذیر یک سیستم مدیریت زیست‌محیطی است. رویکردهای مختلف

مدیریت پسماند به یک گزینه کاربردی و مؤثرتر برای ایجاد پایداری بر اساس "کاهش"، "استفاده مجدد" و "بازیافت" تبدیل شده‌اند. پژوهش‌ها راه‌حل‌های نوآورانه مختلفی را نشان می‌دهد که برای دستیابی به طرح‌های مدیریت پسماند هوشمند و پایدار در بسیاری از کشورها گزارش شده است (Subhasish & et. al, 2019).

بر اساس آخرین مطالعات صورت گرفته مشخص شده است که تاکنون مطالعه‌ای مبنی بر مدیریت پسماند در راستای توسعه کارآفرینی و شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه انجام نشده است؛ بنابراین، شناسایی و استفاده از فرصت‌های کارآفرینانه در این حوزه نیازمند کاوش و پژوهش است و خلأ پژوهشی ایجاد کرده است. لذا سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در صنعت پسماند ایران چگونه است؟

مبانی نظری پژوهش

فرصت‌های کارآفرینانه

کارآفرینی حول این پرسش‌ها می‌چرخد که «چرا، چه وقت و چگونه» فرصت‌ها برای خلق کالا و خدمات در آینده ایجاد می‌شوند. از سویی دیگر کارآفرینی فرایندی است که در طی آن کارآفرینان از فرصت‌های بازار با تخصیص مجدد منابع مولد و پویا بهره‌برداری می‌کنند (Sauka & Chepurens, 2017). در کارآفرینی کشف فرصت‌های کارآفرینانه، نه تنها نیازمند وجود یک دانش پایه است، بلکه توانایی تشخیص برای ارزیابی و بهره‌برداری از آن نیز حائز اهمیت است (Elia, Margherita & Passiant, 2020). فرصت متشکل از تکه‌هایی از دانش است که تنها هنگامی که با منابع مورد نیاز مالی، فیزیکی و انسانی همراه باشد، قابل بهره‌برداری است. گر چه منابع دیگری نیز در موفقیت نهایی به‌کارگیری آن مؤثرند. پژوهش‌های بازار در زمینه مشتریان بالقوه، توسعه و آزمون فناوری، توسعه و تشکیل تیم مدیریت و جلب حمایت ذی‌نفعان از اساسی‌ترین اقداماتی است که باید پیش از بهره‌برداری از فرصت در راستای تأمین منابع لازم انجام گیرد (Buenstorf, 2009). بدون شک شرایط محیطی از قبیل تحصیلات، فرهنگ، نظام حمایت اجتماعی، فناوری و تئوری‌های موجود در هر منطقه نقش مهمی در تغییر شرایط کارآفرینی دارد (Eckhardt & Shane, 2003). کارآفرینی، به‌عنوان پدیده اجتماعی، رسالتی در سیستم دارد. کارآفرینی فعالیت اقتصادی جدید موفق یا مؤثر (کاتالیزور - شکست خورده) بر اساس شاخص‌های جامعه است که رفتار بازار را تغییر می‌دهد (بازار و شبه بازار). هر بازار و شبه

بازاری باید یک عرصه‌ای داشته باشد. دارای شاخص‌های مختلف و اهداف متعارف باشند. نیاز مشتری نیز می‌بایست مشخص باشد. در مجموع کارآفرینی یک عامل نوظهور است که با دادن گزینه یا انتخاب جدید به مشتری یا اضافه کردن یک چیز جدید به بازار ارزش‌آفرینی می‌کند. کارآفرینی به دنبال به چالش کشاندن رقبا است و در این صورت و اگر عامل ورود به بازار رخ بدهد باعث موفقیت و در نتیجه خلق ارزش خواهد بود. کارآفرینی فعالیت اقتصادی است که رفتار بازار را در جهت کارایی و اثربخشی هدایت می‌کند (Davidsson, 2015).

پسماند

زباله یا پسماند به مجموعه مواد ناشی از فعالیت‌های انسان و حیوان که از طرف مصرف‌کننده زائد تلقی می‌شود و به صورت ناخواسته و یا غیر قابل استفاده دور ریخته می‌شوند اطلاق می‌گردد. این تعریف به صورت کلی دربرگیرنده همه منابع، انواع طبقه‌بندی‌ها، ترکیب و خصوصیات مواد زائد بوده و به پنج دسته کلی زباله‌های شهری، زباله‌های صنعتی و زباله‌های خطرناک و زباله‌های بیمارستانی تقسیم می‌گردند (Dong, Azzaro-Pantel & Boix, 2019).

مدیریت پسماند به مجموعه مقررات منسجم و سیستماتیک در خصوص تولید، ذخیره، جمع‌آوری، حمل و نقل، پردازش و دفع پسماند گفته می‌شود که منطبق بر اصول زیست‌محیطی و بهداشت عمومی است (<https://pakzi.ir/blog/waste-management>). در تعریف دیگر مدیریت پسماند (مواد زائد جامد)، عبارت است از یک مجموعه مقررات منسجم و سیستماتیک راجع به کنترل تولید، ذخیره‌سازی، جمع‌آوری، حمل و نقل، پردازش و دفع مواد زائد جامد، منطبق بر بهترین اصول بهداشت عمومی، اقتصاد، حفظ منابع، زیباشناختی و سایر ملزومات زیست‌محیطی و آنچه مورد توجه عموم است که شامل روابط پیچیده میان بخشی بین رشته‌هایی مانند علوم سیاسی، برنامه‌ریزی شهری و محلی، اقتصاد، جغرافیا، جامعه‌شناسی، ارتباطات، آمار و بهداشت، محیط زیست و مهندسی می‌باشد و بنابراین شامل شش عنصر موظف تولید، جابجایی، پردازش و ذخیره‌سازی جمع‌آوری و حمل و نقل، پردازش و بازیافت و دفع می‌باشد (Demirbas, 2011).

پیشینه پژوهش

الف) تحقیقات داخلی

شریفزاده و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های تعیین‌کننده کارآفرینی کسب و کارها مطرح کردند؛ توسعه کارآفرینی در فعالیت‌های اقتصادی و کسب و کار فرایندی است که نقش حیاتی در تداوم، رشد و توسعه ملی کشورها ایفا می‌کند. نتایج اولویت‌بندی شاخص‌ها به روش تحلیل سلسله مراتبی نشان داد که؛ شاخص‌های نوآوری، فرصت کارآفرینی، رشد فعالیت، خطرپذیری، برنامه کسب و کار، سطح اشتغال‌زایی، اهمیت فعالیت در توسعه منطقه و درنهایت نرخ اثرگذار کارآفرینی به ترتیب در تعیین سطح کارآفرینی کسب و کارها بیشترین اهمیت را داشته‌اند. نتایج ارزیابی سطح کارآفرینی پاسخ‌گویان نیز نشان داد که سطح کارآفرینی فعالیت‌های کسب و کار بیشتر آن‌ها در سطح متوسط بوده است (Sharifzadeh & et. al, 2010).

کرنائج و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت بیمارستانی (مورد مطالعه: بیمارستان دکتر شریعتی) مطرح کردند؛ کارآفرینی به‌عنوان فرایند شناسایی، ارزیابی و بهره‌بردار یاز فرصت‌های تعریف می‌شود. بر اساس نتایج حاصله، استفاده از دستگاه‌های چند وظیفه‌ای در اولویت اول، ایجاد مکانیسم امحای زباله‌های بیمارستانی و ایجاد پرونده الکترونیک سلامت به ترتیب در اولویت‌های دوم و سوم قرار دارند (Kardenaij & et. al, 2011).

میرترابی و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهش با عنوان «به‌کارگیری منابع اطلاعاتی و کانال‌های ارتباطی در فرایند پذیرش مدیریت جامع پسماند روستایی» مطرح کرد مدیریت پسماند روستایی یک نوآوری است و هدف آن متوقف کردن یا کاهش اثرهای سوء پسماند روستایی بر سلامت ساکنان روستاست. تأثیر منابع اطلاعاتی و کانال‌های ارتباطی در پذیرش مدیریت پسماند و تغییر و بهبود دانش، نگرش و مهارت روستاییان به اجرایی کردن مدیریت پسماند روستایی امری اجتناب‌ناپذیر است (Mirtorabi & et. al, 2013).

رماوندی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «بررسی پتانسیل و چالش‌های توسعه بازیافت پسماند در شهر بوشهر» مطرح کرد؛ نرخ پایین بازیافت پسماند در شهر بوشهر به دلیل عدم آگاهی بخش صنعتی از امتیازات استفاده از مواد اولیه بازیافتی، ضعف در تفکیک از مبدأ پسماند و ناشناخته ماندن مزایای بازیافت برای مردم و مسئولین است. با بازنگری وضعیت موجود، اطلاع‌رسانی و آموزش و استفاده از تجهیزات مکانیکی پیشرفته

می‌توان از فواید اقتصادی و زیست‌محیطی بازیافت بهره‌مند شد (Ramavandi & et. al, 2014).

شیرزور (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «بهینه‌یابی اقتصادی - زیست‌محیطی پسماندهای جامد شهری در محیط فازی: مطالعه موردی شهر مشهد» اذعان داشت؛ یکی از مهم‌ترین مسائل برنامه‌ریزی شهری، برنامه‌ریزی برای پسماند جامد شهری است. معضل مربوط به پسماند جامد به دلیل رشد سریع جمعیت و گسترش شهرنشینی در بیشتر شهرها خصوصاً در شهرهای بزرگ بیش از گذشته موجب نگرانی مسئولان شده است (Kardenaij & et. al, 2011).

محمد کاظمی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «شناسایی فرصت‌های کسب و کار (کارآفرینانه) در صنعت ورزش با رویکرد فناوری اطلاعات» مطرح کردند؛ امروزه، تعداد کسب و کارهایی که با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در سرتاسر جهان با یکدیگر مرتبط‌اند هر روز بیشتر و بیشتر می‌شود. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد سه گروه عمده از این فرصت‌ها مشتمل بر فرصت‌های خدماتی، ایجاد و فروش و بازاریابی وجود دارند. از این میان، گروه فرصت‌های خدماتی بالاترین رتبه و گروه ایجاد و فروش پایین‌ترین رتبه را دارند؛ علاوه بر این، در این مطالعه اولویت نسبی هر یک از فرصت‌های ۸۹ گانه شناسایی و در سازه‌های بیان شده مشخص شده‌اند (Mohamad Kazemi & et. al, 2014).

ب) تحقیقات خارجی

Fidelis & et. al, (2020) در پژوهشی با عنوان «گنجاندن کارگران تولیدکننده و مدیریت پسماند جامد شهری در برزیل: شیوه‌ها، پارادایم‌ها و چشم‌انداز آینده» بر اساس نتایج، تأیید می‌شود که سیاست ملی مدیریت پسماندهای جامد شهری به افزایش شرایط کلی زندگی (تولید درآمد، سلامتی، کیفیت زندگی و ایمنی در محل کار) کمک کرده است. به منظور بهبود مدیریت پسماندهای جامد شهری در برزیل، سازه‌های اصلی یافت شده عبارت‌اند از؛ مدیریت عملکرد، مدیریت جمع‌آوری و حمل و نقل، طبقه‌بندی و مدیریت مرتب‌سازی، مدیریت تجاری‌سازی محصول، گنجاندن اجتماعی و تولیدی اسکناس‌ها، درک در مورد همکاری و مشارکت، صلاحیت حرفه‌ای، بهداشت و سلامتی، کیفیت و ایمنی در محل کار.

(Lehtonen & et. al, (2020) در پژوهشی با عنوان نقش دولت و مجوزها برای فعالیت؟ درس‌هایی از عدم شفافیت مدیریت پسماند در فنلاند، فرانسه و سوئد «مطرح کرد؛ نقش اصلی دولت در حاکمیت پروژه‌ای که به‌عنوان یک راه حل محلی برای یک مسئله ملی، حتی یک مشکل جهانی طراحی شده است، اشاره شده است. این امر متضمن چالش‌های بسیار طولانی مدت است بعلاوه مقاله پیشنهاد می‌کند که عناصر وابسته به دولت به چهار معیار اصلی چارچوب اضافه شود که شامل مشروعیت اقتصادی و اجتماعی - سیاسی و اعتماد متقابل و عوامل نهادی است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر روش کیفی و اکتشافی و به لحاظ هدف، کاربردی است. روش گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته می‌باشد که به‌صورت هدفمند و گلوله برفی مشارکت‌کنندگان انتخاب شده‌اند و مصاحبه تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافته است. بر این اساس با ۱۲ نفر خبره در حوزه کارآفرینی و صنعت پسماند مصاحبه صورت گرفت. ملاک تعیین این تعداد نمونه معیار اشباع نظری بود. اشباع نظری ناظر بر این است که بعد مصاحبه خاصی دیگر مفاهیم جدیدی تولید نمی‌شود. به عبارت دیگر زمان توقف مصاحبه می‌تواند شکل بگیرد؛ بنابراین در پژوهش حاضر، این مهم در مصاحبه دوازدهم حاصل شد. روش تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوا به واسطه سه مرحله کدگذاری با نرم‌افزار MAXQDA 2020 بود. جهت روایی پژوهش کیفی از (مثبت‌سازی منابع داده‌ها، بازبینی توسط همکاران و بررسی توسط مشارکت‌کنندگان) استفاده شده است. برای بررسی پایایی پژوهش، از روش پایایی باز آزمون و روش پایایی توافق بین دو کدگذار استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج کدگذاری با نرم‌افزار Maxqda 2020 جداول تحلیل محتوی ارائه و نمودار حاصل از کدگذاری نشان داده می‌شود. در این شیوه پژوهشگر تلاش می‌کند نوعی نظریه عمومی و انتزاعی در مورد فرآیند کنش یا تعامل بین افراد را بر اساس دیدگاه‌های مشارکت‌کنندگان در پژوهش به دست آورد. این فرآیند شامل استفاده از مراحل گوناگون گردآوری داده‌ها و پالایش و رابطه متقابل بین طبقات اطلاعاتی است. این فرایند با استفاده

از روش تحلیل محتوا و بر اساس شناسایی (کدباز، کد محوری و کد گزینشی) محورهای اصلی شکل می‌گیرد. در جدول ۱ مراحل کدگذاری مضامین پژوهش ارائه شده است.

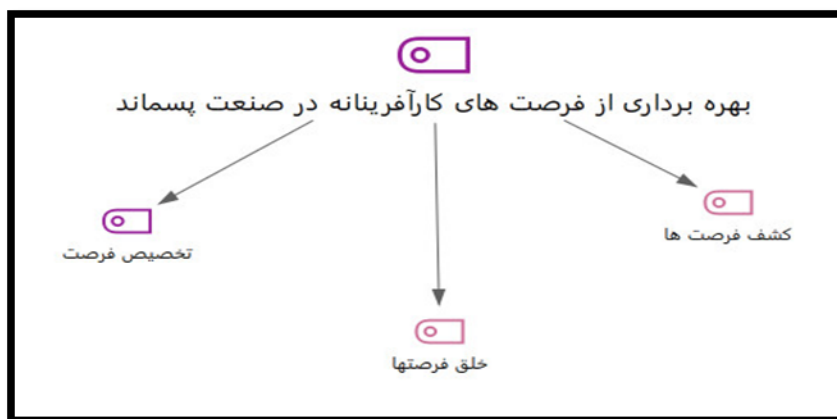
جدول ۱: مراحل کدگذاری سه‌گانه حاصل از بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در صنعت

پسماند ایران

Table 1: Triple Coding Steps Resulting From Exploiting Entrepreneurial Opportunities in Iran's Waste Industry

کد گزینشی	کد محوری	کدباز
Selective Coding	Central Coding	Open Coding
بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند	کشف فرصت‌ها	هوشیاری و توانایی تشخیص برای ارزیابی و بهره‌برداری فرصت‌ها در حوزه پسماند حائز اهمیت است
		فرصت‌ها متشکل از قسمت‌های دانش است که وقتی با منابع موردنیاز مالی و فیزیکی و انسانی همراه باشد قابل بهره‌برداری است
		توجه به نیاز جامعه باعث می‌شود فرصت‌ها را شناسایی و در راستای پاسخگویی به آن‌ها اهتمام گردد
	خلق فرصت‌ها	فرصت‌ها برای خلق کالا و خدمات در آینده ایجاد می‌شود
		نقش کارآفرینانه اساساً با هوشمندی صرف کارآفرین در دنیای واقعی در راستای ایجاد فرصت‌های خلق نشده همراه است
		کارآفرینان حوزه پسماند می‌بایست نقش محیط و عوامل بیرونی را بر خلق فرصت‌ها ببینند
	تخصیص	کارآفرینی در حوزه پسماند، فرایندی است که در طی آن کارآفرینان از فرصت‌های بازار با تخصیص مجدد منابع مولد و پویا بهره‌برداری کنند
		کارآفرینان حوزه پسماند تمرکز خود را بر شناسایی فرصت‌های کسب‌وکار در این حوزه تخصیص داده‌اند
		در صنعت پسماند، به بازار در حکم فرایندی تخصیصی نگریسته می‌شود

بدین ترتیب بر اساس کدگذاری با نرم‌افزار MAXQDA 2020 بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند مشتمل بر «کشف فرصت‌ها، خلق فرصت‌ها و تخصیص فرصت» هست.

شکل ۱: مؤلفه‌های مربوط به بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند

Figure 1: Components Related to the Exploitation of Entrepreneurial Opportunities in the Waste Industry

در ادامه مؤلفه‌های مربوط به فرهنگ‌سازی و آموزش در راستای بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند نشان داده شده است.

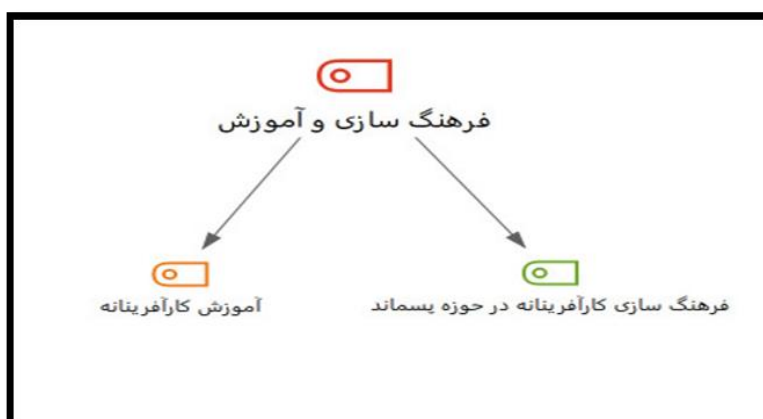
جدول ۲: کدگذاری، مؤلفه‌های اصلی، محوری و فرعی فرهنگ‌سازی

Table 2: Coding, Main, Central and Sub-Components of Culture Building

کد باز	کد محوری	کد گزینشی
Open Coding	Central Coding	Selective Coding
یکی از مشکلات ما در حوزه پسماند در بحث فرهنگ‌سازی و تغییر نگرش‌ها است	فرهنگ‌سازی کارآفرینانه در حوزه پسماند	فرهنگ‌سازی و آموزش
نهادهای آموزشی در فرهنگ‌سازی حوزه بازیافت از پسماند نقش مؤثری دارند		
فرهنگ‌سازی با سیاست‌های تشویقی و تنبیهی قابل انجام است		
عوامل فرهنگی به عنوان نقش محدودکننده و هم نقشه تحسین‌کننده بسیار اثرگذار در این زمینه هست		
فرهنگ‌سازی می‌تواند در راستای طلب مشارکت شهروندان انجام شود		
از طریق رسانه‌های ملی آموزش‌های لازم به خانوارها صورت گیرد	آموزش کارآفرینانه در حوزه پسماند	

کدباز	کد محوری	کد گزینشی
<i>Open Coding</i>	<i>Central Coding</i>	<i>Selective Coding</i>
نیاز است آموزش از دوران دبستان و کودکی شروع شود		
نیاز است شبکه‌های اجتماعی ایجاد شده آموزش‌های لازم را در زمینه کارآفرینی به خانواده‌ها بدهند		
آموزش‌های چهره به چهره که به افراد داده می‌شود می‌تواند آن‌ها را درگیر کرده و به فرهنگ‌سازی کمک کند		

بدین ترتیب بر اساس کدگذاری با نرم‌افزار MAXQDA 2020 فرهنگ‌سازی کارآفرینانه در صنعت پسماند مشتمل بر «فرهنگ‌سازی و آموزش کارآفرینانه در حوزه پسماند» است.

شکل ۲: مؤلفه‌های مربوط به فرهنگ‌سازی و آموزش در راستای بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند

Figure 2: Components Related to Culture Building and Education in Order to Exploit Entrepreneurial Opportunities in the Waste Industry

بحث و نتیجه‌گیری

تا امروز پژوهشگران اندکی به بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در ایران در صنعت پسماند توجه کرده‌اند بر این اساس پژوهش حاضر بر آن بود تا چگونگی بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند ایران را بررسی نماید. بدین منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها به واسطه سه مرحله کدگذاری با نرم‌افزار MAXQDA 2020 انجام

شد. بر اساس نتایج پژوهش مؤلفه‌های بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند مشتمل بر «کشف فرصت‌ها، خلق فرصت‌ها و تخصیص فرصت» می‌باشد. همچنین نتایج پژوهش در راستای فرهنگ‌سازی کارآفرینی در صنعت پسماند به دو مؤلفه و فرهنگ کارآفرینی و آموزش کارآفرینی مشتمل بر «فرهنگ کارآفرینانه در حوزه پسماند، آموزش کارآفرینانه» رساند. در راستای نتایج پژوهش، کرنائیش و همکاران (۱۳۹۱)، مطرح کردند؛ کارآفرینی به‌عنوان فرایند شناسایی، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها در مکانیسم‌های امحای زباله‌های بیمارستانی می‌تواند مؤثر باشد و خلق ارزش نماید؛ بنابراین، رویکرد این پژوهش نزدیک کردن مبنای نظریه کارآفرینی به علم اقتصاد است؛ به عبارت دیگر، کارآفرینی عبارت است از تغییر در فرایند اقتصادی، زیرا فرایند کارآفرینی عام، انتقال از وضعیتی تعادلی به وضعیتی دیگر است و به دنبال این انتقال، ارزش‌های جدید به وجود می‌آید. آقایی و همکاران (۱۳۹۴)، و یان و یاب (۲۰۱۵)، نیز به تفکیک از مبدأ پسماند و دفع پسماند تفکیکی از طریق فرایندهای بازیافت در سیستم‌های مدیریت پسماند اشاره کرده‌اند. استغن (۲۰۲۰)، نیز مطرح نمود؛ نقشه راه سیاستی برای تقویت فرصت کارآفرینی در اماکن شهری، برای دستیابی به رقابت اقتصادی پیشنهاد شده است. مورسل لتو (۲۰۲۰)، مطرح نموده است؛ اقتصاد دایره‌ای یک اصطلاح عمومی در حوزه اقتصاد صنعتی است که مبتنی بر ۱۰ استراتژی مشترک (بازیابی، بازیافت، تولید مجدد، بازیافت، نوسازی، تعمیر، استفاده مجدد، کاهش، بازاندیشی و امتناع) می‌باشد. امید است این پژوهش بتواند بینش‌های کاربردی برای ارکان کلیدی و ذینفعان صنعت پسماند ایجاد نماید. بر اساس نتایج پژوهش در ادامه پیشنهادهای کاربردی ارائه می‌شود.

پیشنهادهای کاربردی پژوهش

جهت بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند ایران پیشنهاد می‌شود:

- (۱) ترسیم نقشه راه اولین و ضروری‌ترین اقدام جهت بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند ایران است. پیشنهاد می‌شود در سطح کلان فرصت‌ها کشف و از مرحله بالقوه به بالفعل تبدیل شود.
- (۲) نهادها یکی از عوامل کلیدی در جهت بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند ایران است چرا که می‌تواند کیفیت، کمیت و تأثیرگذاری را در این فرایند

تضمین کند. لذا پیشنهاد می‌شود استانداردهای لازم برای تأثیرگذاری نهادهای (رسمی و غیر رسمی) در این فرایند مشخص شود.

۳) یکی از مواردی که غالب صاحب‌نظران به آن اشاره کردند فرهنگ‌سازی جهت بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه در صنعت پسماند ایران است. پیشنهاد می‌شود از طریق تبلیغ فرهنگ کارآفرینی در سطوح مختلف و شیوه‌های گوناگون این عامل تقویت شود.

۴) فعالیتهای کارآفرینانه با آموزش و ارائه تجربیات کارآفرینان موفق به کارآفرینان جوان و بانگیزه، امکان توسعه می‌یابد. چرا که آموزش فرصت ایجاد می‌کند تا افراد بیشتری برای ورود به این عرصه آماده و تشویق شوند.

References:

- Arabion, A., Abdullahzadeh, G., Sharifzadeh, A & Mohseni (2010). "Identifying and prioritizing business entrepreneurial indicators, *Entrepreneurial Development*, 2(6), 65-97. (Persian).
- Babaei A. A, Alavi N, Goudarzi G, Teymouri P, Ahmadi K, Rafiee M. (2015). "Household recycling knowledge, attitudes and practices towards solid waste management" *Resources, Conservation and Recycling*; 102:94-100. (Persian).
- Baghani AN., Farzadkia M., Azari A., Zazouli MA., Vaziri Y., Delikhoon M & et. al. (2016). "Economic aspects of dry solid waste recycling in Shiraz, Iran", *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*; 25(133):330-34 (Persian).
- Buenstorf, G. (2009). "Opportunity spin-offs and necessity spin-offs", *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 1(1), 22-40.
- Davidsson, P. (2016). *Researching entrepreneurship*, New York: Springer.
- Demirbas, A. (2011). "Waste management, waste resource facilities and waste conversion processes", *Energy Conversion and Management*, 52(2), 1280-1287.
- Dong, A. V., Azzaro-Pantel, C., & Boix, M. (2019). "A multi-period optimisation approach for deployment and optimal design of an aerospace CFRP waste management supply chain", *Waste Management*, 95, 201-216.
- Eckhardt, J. T., & Shane, S. A. (2003). "Opportunities and entrepreneurship", *Journal of management*, 29(3), 333-349.
- Ferramosca, F. (2019). "A worldwide empirical analysis of the accounting behaviour in the waste management sector", *Waste Management* 88 (2019) 211–225.
- Fidelis, R., Marco-Ferreira, A., Antunes, L.C., Komatsu, A.K. (2020). "Socio-productive inclusion of scavengers in municipal solid waste management in Brazil: Practices, paradigms and future prospects", *Resources, Conservation and Recycling* 154, 104594.
- Kardenaij, A., Khaif Elahi, A., Zali, M.R., & Rafiei, F. (2011). "Identifying entrepreneurial opportunities in the hospital industry

(case study: Dr. Shariati Hospital)", Business Management Perspective, 11(12), 101-118. (Persian).

Khosravi, Y., & Ashjaei, H. (2017). "Landfill Site Selection for Urban Hysteresis of Qazvin City using the AHP in ArcGIS Software", Human & Environment, 15(4), 51-63. (Persian).

Lehtonen, M., Kojo, M., Jartti, T., Litmanen, T., Kari, M. (2020). "The roles of the state and social licence to operate? Lessons from nuclear waste management in Finland, France, and Sweden", Energy Research and Social Science 61, 101353.

Minelgaitė, A., & Liobikienė, G. (2019). "Waste problem in European Union and its influence on waste management behaviours", Science of the Total Environment, 667, 86-93.

Minelgaitė, A., & Liobikienė, G. (2019). "Waste problem in European Union and its influence on waste management behaviours", Science of the Total Environment, 667, 86-93.

Mirtorabi, M. S., Shafiee, F., & Rezvanfar, A. (2013). "Applying information resources and communication channels in adoption process of rural waste comprehensive management", Journal of Natural Environment, 66(3), 329-339. doi: 10.22059/jne.2013.36331. (Persian).

Mohamadkazemi, R., Zaffarian, R., khodayari, A., & Javadinia, M. (2014). "Identifying Entrepreneurial Business Opportunities in Sports Industry with an IT Approach", Journal of Entrepreneurship Development, 7(1), 95-112. doi: 10.22059/jed.2014.51557. (Persian)

Morseletto, P. (2020). "Targets for a circular economy, Resources", Conservation and Recycling, Vol. 153, February 2020, Article number 104553.

Nuschelera, D.; A., Engelen, Shaker A. Zahra. (2019). "The role of top management teams in transforming technologybased new ventures' product introductions into growth", Journal of Business Venturing.

Rakhshaninasab, H., & Safari, K. (2016). "Strategic Planning Management of Solid Waste in Zahedan City Using Swot Method", Journal of Environmental Science and Technology, 18(3), 149-164. (Persian).

Ramavandi, B.; Behrouzi, H.; Parniani, N. (2014). "Investigation of the potential and challenges of development of solid waste recycling in Bushehr" *Pajouhan Sci J*, 12 (2), 28-36. (Persian).

Sakhdari, K. (2016). "Corporate entrepreneurship: A review and future research agenda", *Technology Innovation Management Review*, 6(8), 5-18. (Persian).

Sauka, A., & Chepurens, A. (Eds.). (2017). *Entrepreneurship in transition economies: Diversity, trends, and perspectives* (Vol. 10, pp. 978-3). Cham, Switzerland: Springer.

Shane, S.; Venkataraman, S. (2000). "The promise of entrepreneurship as a field of research", *Academy of Management Review* (1), 217-226.

Shir Zor, Z. (2013). "Economic-environmental optimization of urban solid waste in a fuzzy environment: a case study of the city of Mashhad, PhD thesis, supervisor: Mohammad Taher Ahmadi Shadmehri", Ferdowsi University of Mashhad, Faculty of Economic Sciences. (Persian).

Sobel, R. S. (2008). "Testing Baumol: Institutional quality and the productivity of entrepreneurship", *Journal of Business Venturing*, 23(6), 641-655.

Stephens, M. (2020). "Cities as custodians for entrepreneurial opportunity", *Urban Book Series*, 2020, Pages 31-49.

Subhasish Das, S. H. Lee, Pawan Kumar, Ki-Hyun Kim, Sang Soo, L. (2019). "Satya Sundar Bhattacharya, Solid waste management: Scope and the challenge of sustainability", *Journal of Cleaner Production* (2019), doi: 10.1016/j.jclepro.2019.04.323.

Yeganebadi, M.; Farzadkia, M.; Zazouli M.A, Khani R.M, Rezaeinia, S. (2016). "Iran's rural solid waste: generation and composition", *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*. 26(143):263-67. (Persian).

Zoghi, M., Ghavidel, A., & Saeedi, M. (2016). "Comparison of Greenhouse Gas Emissions in Solid Waste Management Systems Using Life Cycle Assessment (LCA)", *Journal of Environmental Science and Technology*, 18(3), 91-99. doi: 10.22034/jest. 2016.9804. (Persian).

Exploitation of Entrepreneurial Opportunities in Iran's Waste Industry

Fatemeh Namjoo¹, Javad Mehrabi (Ph.D)², Parviz Saketi (Ph.D)³

DOI: 10.22055/QJSD.2025.41679.2718

Abstract:

Proper use of entrepreneurial opportunities by using the culture-building method significantly leads to increasing wealth and improving the national economy of countries. This study aims to investigate why entrepreneurship opportunities and culture in the Iranian waste industry to provide insight to increase the importance of the role of opportunity and culture in the field of waste industry entrepreneurship. The research method in this research is applied in terms of purpose and in terms of data collection, quality and data analysis method is "content analysis". The data collection method is semi-structured in the qualitative part of the interview. The interviews with the participants continued until reaching the theoretical saturation point, which was achieved by conducting 12 interviews. Participants were selected by snowball and targeted method. Data analysis was performed through three coding steps using MAXQDA 2020 software. According to the research results, "discovering opportunities, creating opportunities and allocating opportunities, culture building and education" is the main and effective component of taking advantage of entrepreneurial opportunities in the waste industry.

Key Concepts: Entrepreneurship Opportunities, Waste Industry, Culture Building, Productivity

¹ PhD student in international entrepreneurship, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran, fatemeh9552@yahoo.com

² Associate Professor, Department of Public Administration, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran, javadmehrabi1401@yahoo.com

³ Assistant Professor, Department of Management, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran, ppparviz@outlook.com

© 2019 by the authors. Licensee SCU, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).